

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

II19 Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία Β΄

Ενότητα 5: Το κυνήγι μαγισσών στη Δύση, 1550-
1750

Κώστας Γαγανάκης

Φιλοσοφική Σχολή

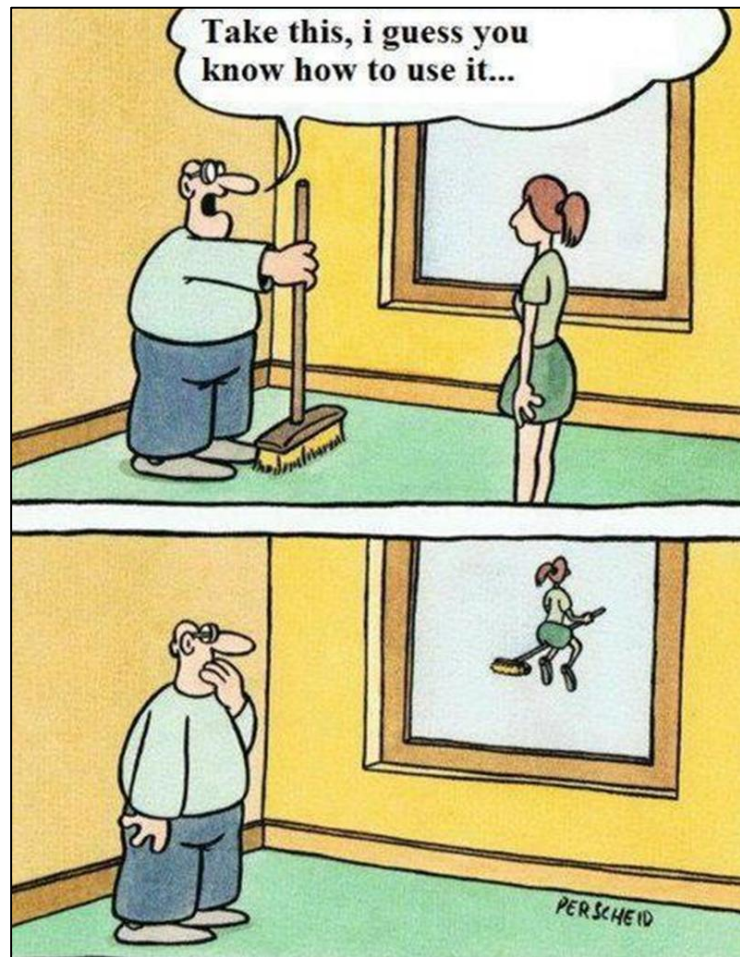
Τμήμα Ιστορίας - Αρχαιολογίας

Κυνηγώντας μάγισσες, 1450-1750

Εικόνα 1.

Εικόνα 2.

« Η ουσία της φαντασίωσης ήταν ότι υπήρχε, κάπου στους κόλπους της ευρύτερης κοινωνίας, μια άλλη κοινωνία, μικρή και υπόγεια, η οποία όχι μόνον απειλούσε την ύπαρξη της ευρύτερης κοινωνίας, αλλά ήταν επίσης εθισμένη σε πρακτικές που θεωρούνταν ολότελα αποκρουστικές, κυριολεκτικά αντι-ανθρώπινες»

Norman Cohn,

Europe's Inner Demons: An Inquiry inspired by the Great Witch-Hunt, 1975, σ. xi

Bernardino της Siena (1380-1444)

- Κήρυγμα στη Ρώμη, άνοιξη 1426: μάγισσες /μάγοι, κρυμμένος εχθρός, «σε κάθε πόλη, σε κάθε κάστρο, σε κάθε κράτος».
- Οι μάγισσες της Ρώμης: Εύα, «πρώτη μάγισσα», ηλικιωμένη, άσχημη γυναίκα (*vetula, vecchia rincagnata*), «τοξική» εξαιτίας της εμμηνόπαυσης.
- Ρωμαία μάγισσα, «ομολογεί» πως είχε σκοτώσει τουλάχιστον 30 νεογνά, «ρουφώντας το αίμα τους». Είχε «ελευθερώσει» 60 άλλα (εμπειρική θεραπεύτρια, μαμή). Συμβόλαιο με διάβολο (γάτα), μαγικά φίλτρα, νυχτερινές πτήσεις, συνελεύσεις σε απόμακρους τόπους με παρουσία δαιμόνων.

Sabbath

Ο διάβολος στην πρώιμη νεότερη Δύση

- Ριζικός μετασχηματισμός εικόνας διαβόλου, τέλη Μεσαίωνα: ανάδυση δαιμονολογίας, έκφραση επεκτατικού Καθολικισμού
- Γενίκευση ανταρσίας κατά του Θεού: Άλπεις, Βουργουνδία, βόρεια Ιταλία, «βάση του σατανά».

Ο διάβολος στην πρώιμη νεότερη Δύση

- Tournai, Lille, Douai, διώξεις οπαδών Wyclif και Hus (αρχές 15^{ου} αι.): σεξουαλικά όργια, διαβολική χρήση σταχτών από παιδιά-προϊόντα αιμομικτικών ενώσεων (Σύνοδος Ορλεάνης 1022).
- Arras: Κατηγορία Ιεροεξεταστή: συγκρότηση αιρετικής ομάδας, ανάγνωση αιρετικών βιβλίων, άρνηση ομοουσίου Αγίας Τριάδας, άρνηση μυστηρίων, άρνηση αγίων και προσβολή Θεοτόκου, άρνηση μυστηρίου εξομολόγησης, διοργάνωση του Sabbath τα Σάββατα.

1428-1430: αποκρυστάλλωση Sabbath

- Υπέρβαση Σχίσματος, 1417, κονσιλιαρική διαμάχη, προσωποποίηση φόβου αιρετικών στους δαιμονικούς μάγους. Από τη “Vauderie” στο Sabbath: Δουκάτο Σαβοΐας-Πεδεμοντίου, Dauphiné, ρωμανική Ελβετία, βορειοδυτική Ιταλία.
- *Errores Gazariorum* (1430): σέκτες διοργανώνουν νυχτερινές τελετές (*synagogues*), καταβροχθίζουν παιδιά, ζευγαρώνουν με την προτροπή του σατανά.

Εικόνα 3.

Johannes Tinctoris, Tractatus contra sectam Valdensium, ca.1460

Εικόνα 4.

- **Johannes Nider, Formicarius (Ελβετία, 1437).**
Αφηγήσεις διωκτών μαγισσών Peter von Greyerz και ιεροεξεταστή του Enian: Σέκτα Λωζάννης-Βέρνης, απαγωγές και τελετουργικοί φόνοι παιδιών, τελετές μύησης, βεβήλωση ιερών συμβόλων χριστιανισμού, maleficia.
- **Martin de Franc, Champion des Dames:** γραμματέας τελευταίου αντιπάπα Felix Ε' (δούκας Σαβοΐας).
Μισογυνιστικό ποίημα, περιγραφή νυχτερινών πτήσεων και τελετής Sabbath.

- **Δίκη Arras, 1460:** Επισκοπικός ιεροεξεταστής, ιεροεξεταστής του Πάπα. Κατηγορούμενοι: πρόκριτος, ιππότης, 4 πόρνες. Κατηγορίες: σέκτα Βαλντεσιανών, σοδομία με διαβόλους, αποκήρυξη ιερών συμβόλων και μυστηρίων Καθολικής Εκκλησίας, παιδοκτονίες, maleficia, νυχτερινές πτήσεις, «συμβόλαιο αίματος» με διάβολο.
- **Αναψηλάφηση δίκης, Β. Δικαστήριο Παρισιού:** αποκατάσταση κατηγορουμένων, πρόστιμο στους προκρίτους, απαγόρευση χρήσης βασανιστηρίων σε Επίσκοπο Arras και ιεροεξεταστές.
- **1435-1487, 28 πραγματείες περί μαγείας.**

- Πάπας Ιννοκέντιος Η΄, *Summis desiderantes affectibus* (1484) Heinrich Kramer, Jacob Sprenger, Δομινικανοί Ιεροεξεταστές. Χώρος ευθύνης, περιοχή Ρήνου, Βέρνη-Λωζάννη, Αυστρία, Βόρεια Ιταλία.
- *Malleus maleficarum* (1487), 15 εκδόσεις ως το 1520, 19 επανεκδόσεις 1520-1574, 3 εκδόσεις στη Βενετία, 1574-79, 10 στη Λυών, 1584-1669.
- Hans Vintlet, *Tugenspiegel*, Augsburg, 1486.
- Ulrich Molitor, *De lamiis et phitonicis*, Κωνσταντία, 1489 (15 εκδόσεις) Sabbath, γυναικεία γυμνότητα, vanitas, θανάσιμος κίνδυνος, γριά μάγισσα.

Ορισμένοι λόγιοι άνδρες επισημαίνουν... πως υπάρχουν τρία πράγματα στη Φύση, η Γλώσσα, ο Εκκλησιαστικός και η Γυναίκα που δεν γνωρίζουν όρια στην καλοσύνη ή στη μοχθηρία... όταν κυριεύονται από ένα καλό πνεύμα, υπερέχουν στην αρετή, όταν όμως κυριεύονται από ένα κακό πνεύμα, προχωρούν στις χειρότερες δυνατές αμαρτίες.

...Η μοχθηρία των γυναικών σχολιάζεται στον Εκκλησιαστή XXV: «Δεν υπάρχει κεφάλι πάνω από το κεφάλι του ερπετού... και δεν υπάρχει οργή ανώτερη της οργής της γυναίκας. Θα προτιμούσα να αντιμετωπίσω ένα λιοντάρι και έναν δράκο, παρά να συμβιώνω με μια κακιά γυναίκα... Κάθε μοχθηρία είναι μικρή μπροστά στη μοχθηρία της γυναίκας». Εξ αυτού, ο Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος λέει στο κείμενο, «δεν είναι καλό να παντρεύεσαι (Κατά Ματθαίον xix). Τί είναι η γυναίκα, παρά εχθρός της φιλίας, αναγκαίο κακό, όχληση, ένα κακό της φύσης, ζωγραφισμένο με όμορφα χρώματα!»... Στο δεύτερο βιβλίο της Ρητορικής ο Κικέρων αναφέρει, «οι πολλές ορμές των ανδρών τους οδηγούν σε μία αμαρτία, όμως η λαγνεία των γυναικών τις οδηγεί σε όλες τις αμαρτίες. Γιατί η ρίζα της κακότητας των γυναικών είναι η φιλαργυρία». Και ο Σενέκας λέει στις Τραγωδίες του, «η γυναίκα είτε μισεί είτε αγαπά. Δεν υπάρχει τρίτο επίπεδο. Και τα δάκρυα της γυναίκας είναι απατηλά... όταν μια γυναίκα σκέφτεται από μόνη της, σκέφτεται μοχθηρά.

... Άλλοι πάλι πρότειναν άλλες αιτίες γιατί υπάρχουν περισσότερες δεισιδαίμονες γυναίκες από ό,τι άνδρες. Η πρώτη είναι πως είναι πιο εύπιστες. Και εφόσον κύριος σκοπός του διαβόλου είναι να διαφθείρει την πίστη, προτιμά να επιτίθεται σε εκείνες. Η δεύτερη αιτία είναι ότι οι γυναίκες εντυπωσιάζονται ευκολότερα από τη φύση τους και είναι πιο δεκτικές στην επιρροή ενός άυλου πνεύματος... Η τρίτη αιτία είναι πως είναι κουτσομπόλες και ανίκανες να αποκρύψουν από τις άλλες γυναίκες τα πράγματα που κατέχουν από την άσκηση μοχθηρών τεχνών. Και, επειδή είναι αδύναμες, βρίσκουν έναν εύκολο και κρυφό τρόπο να εκδικηθούν μέσω της μαγείας.... Αληθεύει πως στην Παλαιά Διαθήκη γράφονται πολλά κακά για τις γυναίκες, και αυτό εξαιτίας της πρώτης πλανεύτρας, της Εύας, και των μιμητριών της...

... Σε σχέση με τη διάνοια, ή την κατανόηση των πνευματικών ζητημάτων, φαίνεται πως [οι γυναίκες] είναι διαφορετικής φύσης από τους άνδρες... Ο Τερέντιος λέει, «διανοητικά, οι γυναίκες είναι σαν τα μικρά παιδιά»... Όμως, η φυσική αιτία είναι ότι [η γυναίκα] είναι πιο σαρκική από τον άνδρα, όπως φαίνεται από τις πολλές σαρκικές της αθλιότητες. Και πρέπει να σημειωθεί πως υπήρξε ένα ελάττωμα στη δημιουργία της πρώτης γυναίκας, εφόσον αυτή δημιουργήθηκε από ένα κυρτό πλευρό... και εξαιτίας αυτού του ελαττώματος, είναι ένα ατελές ζώο και εξαπατά πάντοτε... Και είναι σαφές από την πρώτη γυναίκα πως έχει μικρή πίστη... στο λόγο του Θεού. Και αυτό καταδεικνύεται από την ετυμολογία της λέξης. Γιατί η Femina προέρχεται από το Fe και το Minus, επειδή [η γυναίκα] είναι πάντοτε αδύναμη στη διατήρηση της πίστης...

... Και σε σχέση με την άλλη διανοητική της ιδιότητα, τη φυσική της θέληση. Όταν μισεί κάποιον, ξεχειλίζει από οργή και ανυπομονησία μέσα στη ψυχή της, όπως τα κύματα της θάλασσας πάντα φουσκώνουν και κοχλάζουν...

Εάν διερευνήσουμε, βρίσκουμε πως σχεδόν όλα τα βασίλεια του κόσμου ανατράπηκαν εξαιτίας γυναικών. Η Τροία...

καταστράφηκε εξαιτίας του βιασμού μιας γυναίκας, της Ελένης...

Το βασίλειο των Ιουδαίων υπέφερε καταστροφή και δεινά εξαιτίας της καταραμένης Γιεζεβέλ και της κόρης της Αθαλίας, βασίλισσας της Ιουδαίας, που προκάλεσε τον αλληλοσπαραγμό των γιών της για να βασιλέψει μόνη... Το βασίλειο των Ρωμαίων υπέφερε τα μεγαλύτερα δεινά από την Κλεοπάτρα,... τη χειρότερη των γυναικών...

...Συμπερασματικά. Κάθε μαγεία πηγάζει από τη σαρκική λαγνεία, η οποία είναι ακόρεστη στις γυναίκες. Βλέπε Παροιμίες xxx: «υπάρχουν τρία πράγματα που δεν ικανοποιούνται ποτέ, ένα όμως που ποτέ δεν λέει «αρκετά», και αυτό είναι το στόμα του κόλπου των γυναικών. Για την ανάγκη του κορεσμού της λαγνείας τους, δεν διστάζουν να ζευγαρώνουν ακόμη και με δαίμονες...» Συνεπώς, δεν πρέπει να εκπλήσσει πως περισσότερες γυναίκες είναι μολυσμένες με την αίρεση της μαγείας. Εξ αυτού προκύπτει πως η μαγεία είναι ορθότερο να αποκαλείται η αίρεση των μαγισσών παρά των μάγων...

Εικόνα 5.

Εικόνα 6.

1580-1650, 345 τίτλοι δαιμονολογικών πραγματειών, Γαλλία

- Jean Bodin, *De la démonomanie des sorciers* (1580): μαγεία, διαβολική διαστροφή δικαιοσύνης (λαϊκή αυτοδικία-αναρχία).
- Δαιμονολόγοι: Peter Binsfeld (Τρέβηρα) Henri Boguet (Franche-Comté) Pierre de Lancre (χώρα Βάσκων) Nicolas Rémy (Λωρραίνη) Martin del Rio (Ισπανικές Κάτω Χώρες).

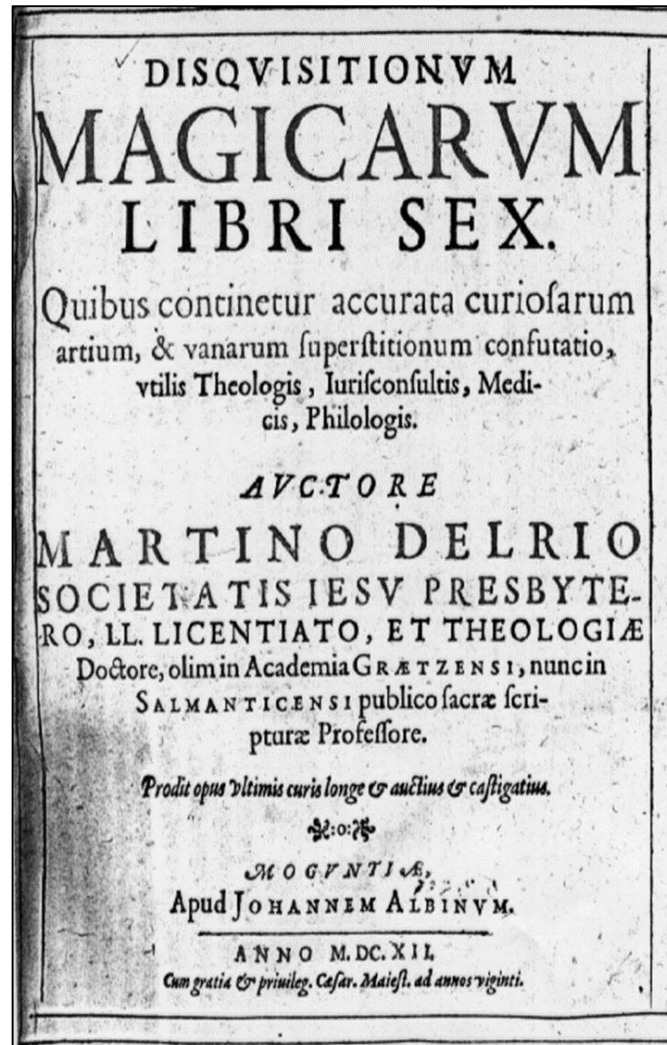

1580-1650, 345 τίτλοι δαιμονολογικών πραγματειών, Γαλλία

- Δίκες μαγείες, θεατρικές σκηνές εκμάθησης των νέων κανονιστικών επιταγών («εσωτερίκευση» του κακού, μέσω της εισόδου του διαβόλου).
- Δαιμονοποίηση μη αναπαραγωγικού σεξ.
- Δίκες μαγείας: Αφηγήσεις μαρτύρων (δυστυχία, θάνατοι, πείνα) Αφηγήσεις δικαστών, ενοποιητικές, εστιάζουν στη σεξουαλική σχέση των μάγων με τον διάβολο (σημάδι του διαβόλου).

Εικόνα 7.

Γυναίκα & μαγεία στη γαλλική δαιμονολογία, 16ος – 17ος αι.

- Jean Bodin, De la démonomanie des sorciers (1580).
- Pierre de Lancre, Tableau de l'inconstance des mauvais anges et démons (1612) Pierre Nodé, Déclaration contre l'erreur exécration des maléficiers (1579).
- Les controverses des sexes masculin et féminin (1534).
- Η θηλυκότητα της μάγισσας, προϋπόθεση της μαγείας.

Γυναίκα & μαγεία στη γαλλική δαιμονολογία, 16ος – 17ος αι.

- Συμβολικό σύστημα αναπαράστασης πραγματικότητας:
Άνδρας-καλό-ιερό-θερμό-στεγνό-Χριστός.

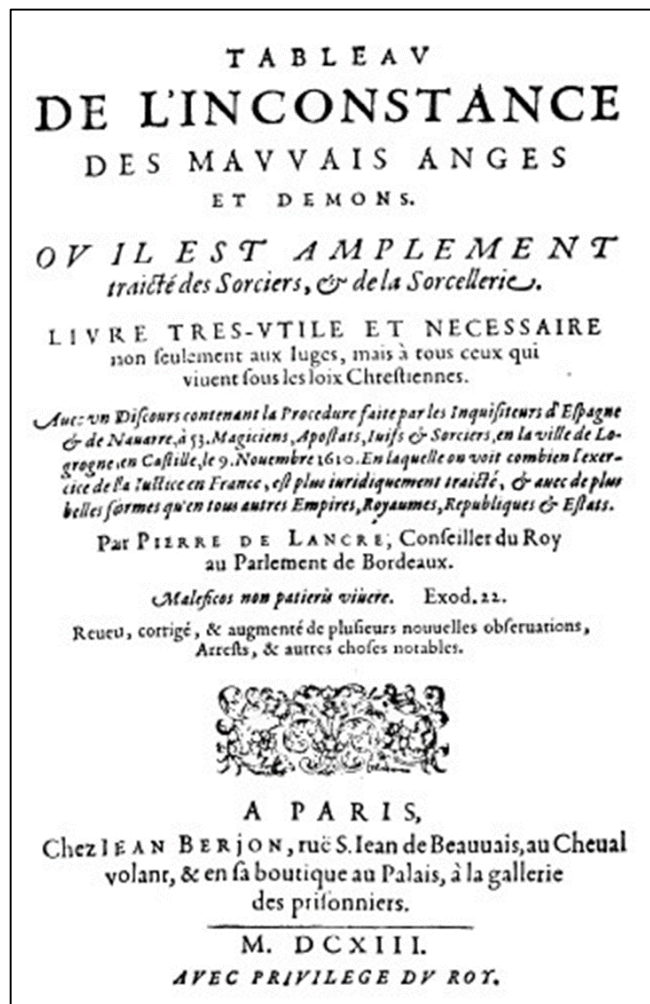
Γυναίκα-κακό-ανίερο-ψυχρό-υγρό-Αντίχριστος.

Γυναίκα, αντίστροφη, αρνητική απεικόνιση άνδρα στο πλαίσιο ενός διπολικού σύμπαντος.

- Μαγεία, αντιστροφή θρησκείας, κοινωνικής και πολιτικής ζωής.

Εικόνα 8.

Ο ιεροεξεταστής και η μάγισσα: Παράλληλες αναγνώσεις ενός παγανιστικού μύθου

- «Ό,τι δεν κατανοούσαν, οι ιεροεξεταστές το μετέθεταν σε έναν οικείο προς αυτούς κώδικα» Carlo Ginzburg.
- Modena, 1519

Δομινικανός Bartolomeo Spina, βικάριος ιεροεξεταστής Modena, 1518-20, 17 υποθέσεις μαγείας, 1523, *Questio de Strigibus*.

- Zilia, μάγισσα.
- Giovanni da Rodigo, μάρτυρας: «Η αφέντρα του sabbath χτύπησε με το ραβδί της το δέρμα και τα κόκαλα ενός φαγωμένου βοδιού, ζωντανεύοντας.

Spina

Δαιμονική εξαπάτηση,
Τέχνη ψευδαίσθησης
Ο διάβολος «πιθήκιζε»
τον Θεό
«ξαναζωντάνεμα
βοδιού»,
Άγιος Γερμανός
(Auxerre, 5^{ος} αι.)
Vita Germani, Miracula
Germani.

Λαϊκά στρώματα (Zilia)

Αρχαϊκός μύθος, έθιμα
θηρευτικών κοινωνιών
(επιστροφή/ αναγέννηση
θηράματος)
Taranis (Κέλτες) Thor
(Γερμανοί)
Λαϊκή θρησκεία &
προχριστιανικές δοξασίες.

Γυναίκα και μαγεία στα *Malleus maleficarum*, *De praestigiis daemonum* και *Demonomanie des sorciers* 1

- Οι τρεις πραγματείες διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό παράδειγμα στο λόγο περί μαγείας.
- Πληθώρα ζητημάτων (φύση του σύμπαντος, πολιτισμός ιθαγενών Νέου Κόσμου, θρησκευτική αντιπαράθεση στην Ευρώπη).

Γυναίκα και μαγεία στα *Malleus maleficarum*, *De praestigiis daemonum* και *Demonomanie des sorciers* 2

- Ο Heinrich Kramer δίνει έμφαση σε θεολογικά ζητήματα και στις προτεραιότητες των ιεροεξεταστών, ο Johann Weyer σε ζητήματα ιατρικής και ψυχολογίας, ο Jean Bodin σε νομικά ζητήματα.
- Συγγραφείς, όπως ο Bodin τόνιζαν την άμεση έμπνευση των μαγισσών από τον Σατανά (αντίθετα με τους άνδρες μάγους, που βάσιζαν τις γνώσεις τους στη μελέτη κειμένων). Αγώνας λογίων ελίτ για τον περιορισμό στην πρόσβαση στον κόσμο των κειμένων σε μη εξουσιοδοτημένους αναγνώστες.

Η γυναίκα-μάγισσα στο *Malleus maleficarum*

- Εγγενής σωματική και διανοητική αδυναμία της γυναίκας την καθιστούν ιδανικό θύμα σατανικής επιρροής.
- Συμφωνία με διάβολο, με πρωτοβουλία της μάγισσας.
- Η μάγισσα παίρνει δύναμη από τον Σατανά για να καταστρέφει ανθρώπους, ζώα και τις σοδειές.

Η γυναίκα-μάγισσα στο *Malleus maleficarum*

- Το όνομα της γυναίκας “femina”, “fe-minus”, άτομο μειωμένης πίστης.
- Ακατανίκητη λαγνεία γυναίκας, φυσική ροπή προς ακολασία και σωματική ηδονή, την οδηγεί στην αγκαλιά των δαιμόνων.
- Γυναίκα-μάγισσα ευνουχίζει τους άνδρες.

Γυναίκα και μαγεία στο De praestigiis Daemonum του Johann Weyer, 1563

- Αναφορές σε δοξασίες ιθαγενών Νέου Κόσμου (πίστη σε πνεύματα και μοχθηρές θεότητες, τελετές εξαγνισμού μέσω της σεξουαλικής αποχής, χρήση παραισθησιογόνων φυτών).
- Κεντρική θέση της πραγματείας: οι διαβολικές πράξεις αποτελούσαν ψευδαισθήσεις. Απόρριψη σεξουαλικής συνεύρεσης μάγισσας-σατανά.

Γυναίκα και μαγεία στο De praestigiis Daemonum του Johann Weyer, 1563, 2

- «ανθρωπότυποι γυναικών»: νέα, ανύπανδρη κοπέλα, ανοϊκή, μελαγχολική γριά. Παραδοσιακή διχοτομία: νέα /γριά, όμορφη /άσχημη, γόνιμη /στείρα, επικινδυνότητα γυναικείας σεξουαλικότητας.
- Ο γάμος κατεξοχήν μέσο σωτηρίας από ψυχικά νοσήματα για νέες γυναίκες (Λουθηρανισμός).
- Απέναντι στο “fe-minus”, επίκληση γυναικείας “imbecilitas” (mulier Αυγουστίνου = molities, αδυναμία πνεύματος).

Γυναίκα και μαγεία στη δαιμονολογία του Jean Bodin: 1

- Μαγεία-κληρονομιά αρχαιότητας, θανάσιμη απειλή για τη χριστιανοσύνη του 16^{ου} αιώνα.
- Ευλαβική τήρηση νόμων από «προσεκτικούς δικαστές» (όχι υποχώρηση στον τρομοκρατημένο όχλο).

Γυναίκα και μαγεία στη δαιμονολογία του Jean Bodin: 2

- Μαγεία-πράξη ανατροπής, ακύρωσης κοσμικού και ιερού, καταστολή μαγείας, αποκατάσταση πολιτικής και κοινωνικής τάξης.
- Μάγισσες ενσαρκώνουν την ουσία της ανατροπής, επειδή ανάτρεπαν την τάξη στις σεξουαλικές και αναπαραγωγικές πρακτικές, τις οικογενειακές δομές και τη θεϊκή επικύρωση του μοναρχικού κράτους.

Ιστορίες μάγων

- Δεκέμβριος 1453: Guillaume Adeline, Βενεδικτίνος, ιεροκήρυκας, καθηγητής θεολογίας, ενώπιον επισκόπου Enreux & βοηθού Γενικού Ιεροεξεταστή Γαλλίας.
- Κατηγορία: Συμμετοχή σε διαβολική σέκτα (synagogue vaudoise) στη Franche Comté, το 1438. Μέχρι και 10.000 μέλη.
- «Ο διάβολος τον είχε προστάξει να κηρύσσει πως η βαλντεσιανή σέκτα δεν ήταν παρά ψευδαίσθηση, φαντασίωση, σύμφωνα με το Canon Episcopi.» Στόχος, η ανεμπόδιστη εξάπλωση της μαγικής σέκτας.

Ιστορίες μάγων, 2

- Ποινή: ισόβια φυλάκιση.
- Ενώπιος στο κονσιλιαρικό κίνημα, αποχωρεί από τους Καρμελίτες, κηρύσσει υπέρ της παπικής εξουσίας.
- Αμφισβήτηση υλικότητας Sabbath, το βαρύτερο παράπτωμα (Βουργουνδία, Lyonnais, δίωξις με την κατηγορία της συμμετοχής στο sabbath).

Ιστορίες μαγισσών

- Augsburg, Ιανουάριος 1669.
- Σύλληψη Anna Ebeler, 67 χρονών, αποκλειστικής υπηρέτριας, για το φόνο μιας λεχώνας. Πολλαπλασιασμός κατηγοριών από νέες μητέρες για φόνους των βρεφών τους (ασιτία, εκζέματα). Έξι ανακρίσεις, ομολογία υπό την απειλή βασανιστηρίων.
- Αποκεφαλισμός και καύση στην πυρά.

Ιστορίες μαγισσών, 2

- Υψηλή βρεφική θνησιμότητα.
- Η «ψυχομαχία» των νέων μητέρων, 40 ημέρες μετά τον τοκετό.
- Προβληματική αντιμετώπιση λοχείας (μετα-γεννητικής κατάθλιψης), Melanie Klein: προβολή αρνητικών συναισθημάτων στο πρόσωπο της μαίας, της αποκλειστικής υπηρέτριας της λεχώνας.

Ιστορίες μαγισσών, 3

- Maldon, Essex, 1570
- Alice Chaundler, μάγια στην 8χρονη Mary Cowper και στον Robert Brisco και τα παιδιά του, George και Prudence, με αποτέλεσμα το θάνατό τους. Πρώτη δίκη, ειρηνοδικείο Maldon, δεύτερη δίκη βασιλικό δικαστήριο Chelmsford, καταδίκη σε θάνατο δια απαγχονισμού.
- Ellen Smythe, κόρη της Chaundler, προκάλεσε το θάνατο της τετράχρονης Susan Webbe, του πατριού της John Chaundler, απόπειρα φόνου του John Eastwood (άρνηση φιλανθρωπίας στον γιό της).

Ιστορίες μαγισσών, 4

- Κατάθεση γιού: η Ellen συντηρούσε τρία οικόσιτα δαιμόνια (familiars). Καταδίκη σε θάνατο.
- «Φήμη» μάγισσας, κληρονομικότητα μαγείας.
- A Detection of Damnable Driftes, practized by three Witches at Chelmissforde in Essex, Λονδίνο, 1579: μαγεία, απειλή προς την κοινότητα. Υποχρέωση εντοπισμού και εξόντωσης μαγισσών.

Alleshausen, Wurttemberg, 1747, 100 χρόνια μετά τη λήξη του κυνηγιού των μαγισσών

- Magdalena Bollmann, επτά γυναίκες στην πυρά σε πληθυσμό περίπου 500 κατοίκων.
- Κατήγορος Conrad Citterel, 2χρονος γιός του, θύμα της μάγισσας (προσφορά φαγητού, φιλοξενία παιδιού στο σπίτι της μάγισσας για μια ώρα). Γυναίκες του χωριού κατηγορούν την Bollmann για maleficium σε αυτές και τα νεογέννητα παιδιά τους. Σύζυγος ζητά την παραπομπή της εξαιτίας της «ανυπόφορης κοινής ζωής» λόγω των φημών περί μαγείας.

Alleshausen, Wurttemberg, 1747, 100 χρόνια μετά τη λήξη του κυνηγιού των μαγισσών

- Δικαστήριο Obermachtal, ανακρίσεις επί 6 μήνες, με χρήση ιδιαίτερα σκληρών βασανιστηρίων και εξορκισμών, από τους Bartholomeus και Veit Vollmar, οικογένεια δημίων (55 εκτελέσεις τον 16^ο αι.).
- Η άρνηση της Bollmann να ομολογήσει, ισοδυναμεί με «κατηγορία για ψευδορκία εναντίον τιμίων γυναικών της κοινότητας».
- Η Bollmann πεθαίνει από τα βασανιστήρια, το πτώμα της παραδίδεται στην πυρά, υπόνοιες εναντίον της κόρης της Barbara από τον δήμαρχο.

Alleshausen, Wurttemberg, 1747, 100 χρόνια μετά τη λήξη του κυνηγιού των μαγισσών, 2

- Φήμη μάγισσας (προηγούμενες κατηγορίες), οικειότητα με συγχωριανούς της, ρόλος Καπουκίνων Biberach (ειδικοί στους εξορκισμούς), ενδοκοινοτικά προβλήματα (κοινωνική διαστρωμάτωση χωριού, σχέσεις εξουσίας και εκμετάλλευσης).

Φυσιολογική και μη φυσιολογική μέθοδος ελέγχου της μαγείας Christina Larner, *Witchcraft and Religion. The Politics of Popular Belief*, Οξφόρδη, Blackwell, 1984, σ.131

Φυσιολογικές σχέσεις

Διαμάχη

Κατάρες

ΜΑΓΕΙΑ

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Αναγνώριση ▪ Συμφιλίωση ▪ Επιθετικότητα/αντι-μαγεία

Καταγγελία στο κρεβάτι του θανάτου

Επίσημη καταγγελία

ΜΗ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΟΣ (ΕΠΙΣΗΜΟΣ) ΕΛΕΓΧΟΣ

Φυλάκιση ▪ Ανάκριση ▪ Στέρηση ύπνου ▪ Βασανιστήρια ▪ Δοκιμασία της βελόνας

ΔΙΚΗ

ΕΚΤΕΛΕΣΗ

ΕΚΔΙΚΗΣΗ

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΚΑΘΑΡΣΗ

Αμφισβητήσεις και νομιμοποιήσεις του κυνηγιού των μαγισσών, 16ος – 17ος αι.

- George Gifford, A dialogue concerning witches and witchcraftes. In which is laid open how craftely the Diuell deceiueth not onely the witches but many other and so leadeth them awrie into many great errours, Λονδίνο, 1593.
- Ο διάβολος βρίσκεται πίσω από την τάση των ανθρώπων να αναζητούν και εξοντώνουν τους μάγους και τις μάγισσες. Τυφλή οργή, μίσος, φθόνος.
- Πειρασμός στην αμαρτία, πραγματική επίδραση διαβόλου.

Αμφισβητήσεις και νομιμοποιήσεις του κυνηγιού των μαγισσών, 16ος – 17ος αι.

- George Gifford, A dialogue concerning witches and witchcraftes. In which is laid open how craftely the Diuell deceiueth not onely the witches but many other and so leadeth them awrie into many great errours, Λονδίνο, 1593.
- Ο διάβολος βρίσκεται πίσω από την τάση των ανθρώπων να αναζητούν και εξοντώνουν τους μάγους και τις μάγισσες. Τυφλή οργή, μίσος, φθόνος.
- Πειρασμός στην αμαρτία, πραγματική επίδραση διαβόλου.

Αμφισβητήσεις και νομιμοποιήσεις του κυνηγιού των μαγισσών, 16ος – 17ος αι., 2

- Αδυναμία εκλογίκευσης δεινών καθημερινότητας, πυροδοτεί φόβο και καχυποψία απέναντι στο γείτονα, διάβολος «εκτελεστής του Θεού».
- «Σοφοί γέροι», «σοφές γριές», αντλούν τη δύναμή τους από το σατανά, ανατρέπουν την πνευματική εξουσία του πάστορα.
- Η ακροαματική διαδικασία και οι μαρτυρικές καταθέσεις στις δίκες μαγισσών, έργο του διαβόλου (καταδίκες αθώων).

Reginald Scot, Discoverie of Witchcraft, 1584

- Εκτενής μελέτη δαιμονολογικών απόψεων σε Αγγλία και ηπειρωτική Ευρώπη. Επίθεση στην άγνοια των νέων και στις συνήθειες των παλιότερων.
- Άρνηση αποδοχής σφαλμάτων οδηγεί στην κατασκευή μαγισσών.
- Δίκες μαγισσών βασίζονται σε ψευδομαρτυρίες.

Reginald Scot, Discoverie of Witchcraft, 1584, 2

- Οι παπιστές κύριοι υπεύθυνοι.
- Πίστη στη μαγεία παράλογη, οι μάγισσες που ομολογούν, είτε είναι απλοϊκά θύματα που πείθονται από τους κατηγορούς τους, είτε είναι απατεώνες και τσαρλατάνοι.

William Perkins, A Discourse of the Damned Art of Witchcraft, 1608

- Ιδιαίτερο βάρος στο συμβόλαιο των μάγων με το διάβολο, εξαιτίας της ιδιαίτερής του θεολογίας (covenanter). Επιρροές από την ευρωπαϊκή δαιμονολογική γραμματεία.
- Ο κόσμος μοιράζεται ανάμεσα στο βασίλειο του Φωτός και στο βασίλειο του Σκότους.
- Οι εκλεκτοί του Κυρίου έχουν καθήκον να συμμετέχουν ενεργά στην αναζήτηση των υπηρετών του διαβόλου.

Ο διάβολος στην East Anglia: Οι δίκες του Matthew Hopkins, 1645-47

- Matthew Hopkins, χαμηλόβαθμος αριστοκράτης βορειοανατολικού Essex.
- Καλοκαίρι 1645, assizes του Essex: 36 δίκες μαγισσών, 19 εκτελέσεις, Suffolk: 117 υποθέσεις μαγείας, Norfolk: 40 υποθέσεις μαγείας, Great Yarmouth: 6 υποθέσεις μαγείας, 5 εκτελέσεις, Cambridgeshire - Northamptonshire: άγνωστος αριθμός δικών, Νήσος Ely: 17 υποθέσεις, 1646-47.

Ο διάβολος στην East Anglia: Οι δίκες του Matthew Hopkins, 1645-47, 2

- ΣΥΝΟΛΟ: Πάνω από 240 μάγισσες, 200 στο διάστημα Ιούλιος-Δεκέμβριος 1645.
- Matthew Hopkins, John Stearne, «επαγγελματίες διώκτες μαγισσών».
- Ασφυκτική μέθοδος ανάκρισης, κοντά στις ιεροεξεταστικές πρακτικές της ηπειρωτικής Ευρώπης.
- Κατηγορία όχι μόνο για maleficium αλλά και για σύναψη συμβολαίου (& σαρκική επαφή) με τον διάβολο.

Οι μάγισσες του Hopkins

- 87,5% γυναίκες. Στο Essex 92%.
- Στην πλειοψηφία τους, από τα φτωχότερα στρώματα (εξαιρέσεις: Henry Carre, «λόγιος του Κέμπριτζ», John Lawes, εφημέριος του Brandeston στο Suffolk).
- Maleficium: θάνατοι παιδιών, βύθιση πλοίων, καταστροφή σοδειάς καλαμποκιού, καταρρεύσεις μύλων, δηλητηρίαση κοπαδιών.

Οι μάγισσες του Hopkins, 2

- 110 διασταυρωμένες υποθέσεις Hopkins: 36 επιθέσεις σε ενηλίκους, 56 σε παιδιά, 53 σε ζώα, 9 σε αντικείμενα, κτίρια, κλπ.
- Η μαγεία, μέσο εκδίκησης των αδυνάτων (έξωση, άρνηση φιλανθρωπίας, βιαιοπραγία).
- «Φήμη» και κληρονομικότητα δυνάμεων μάγισσας.

Κυριαρχία διαβόλου στις δίκες του Hopkins (63 από τις 110 διασταυρωμένες αφηγήσεις)

- Ο διάβολος προσεγγίζει τις γυναίκες σε στιγμή απελπισίας ή θυμού.
- Abigail Briggs, Mary Skipper (πρόσφατα χήρες), Ann Moats (κατάρες σε σύζυγο και παιδιά), Priscilla Collet («αυτοκτονία ή παιδοκτονία»).
- Ο διάβολος πιέζει τις γυναίκες να συνάψουν σχέση/σύμφωνο μαζί του
- Mary Wyard, Ann Usher (υλικό όφελος), Abigail Briggs (εκδίκηση σε εχθρούς) σεξουαλική επαφή («ψυχρότητα διαβόλου»), απομύζηση αίματος.

Κυριαρχία διαβόλου στις δίκες του Hopkins (63 από τις 110 διασταυρωμένες αφηγήσεις), 2

- Ο διάβολος με τη μορφή όμορφου νεαρού άνδρα με σκούρα ρούχα, χωλός, ζωικές μορφές (ποντικός, γάτα, άλογο), όπως και στις ηπειρωτικές δαιμονολογικές θεωρήσεις (Bodin, Rémy).
- Ύπαρξη familiars (78 στις 110 υποθέσεις), τυπική των βρετανικών υποθέσεων μαγείας.

Συνάντηση δαιμονολογικών θεωρήσεων ελίτ & λαϊκών πεποιθήσεων για την παρουσία του διαβόλου

- Τα familiars εμφανίζονταν σε αφηγήσεις δικών επί 80 χρόνια, εμπεδώνονται στη λαϊκή θεώρηση της μαγείας.
- Δαιμονολογικά κηρύγματα παστόρων (Πουριτανοί).
- Κοινοβουλευτική προπαγάνδα εναντίον Καρόλου Stuart, με «αποκαλυπτικούς» όρους: βασιλικοί = όργανα του Σατανά.

Συνάντηση δαιμονολογικών θεωρήσεων ελίτ & λαϊκών πεποιθήσεων για την παρουσία του διαβόλου, 2

- Μεγαλύτερη επίδραση της αγγλικής προτεσταντικής γραμματείας παρά των ηπειρωτικών δαιμονολογιών (Bodin, del Rio).
- Παρουσία του διαβόλου στην καθημερινότητα των αγγλικών λαϊκών στρωμάτων, υπό διερεύνηση.

Αφηγηματικές στρατηγικές στις αγγλικές δίκες μαγείας

Οι μάρτυρες δομούσαν την κατάθεσή τους σύμφωνα με μυθοπλαστικά μοτίβα:

- **Οπτασίες:** Κατάδειξη αγνώστων κινδύνων & μοχθηρίας μάγων, εμφανίσεις κακών πνευμάτων, μαγισσών με ανθρώπινη ή ζωική μορφή, μάχες φαντασμάτων (Durham, 1641, διάβολος «ακέφαλο σώμα», νικιέται από «φωτεινό μικρό παιδί»).
- **Νυχτερινοί εφιάλτες:** αποκρυστάλλωναν φόβους, υποδείκνυαν άτομα.

Αφηγηματικές στρατηγικές στις αγγλικές δίκες μαγείας, 2

- **Θαύματα:** συνδεόμενα με ασθένεια & ανάνηψη (Somerset, 1664, Richard Hill εναντίον Elizabeth Style, κρίσεις κόρης του, εμφάνιση στιγμάτων από «αγκάθια μάγισσας»).
- **Σκηνοθετημένα δράματα:** ενορχηστρωμένα από την κοινότητα (μάρτυρες «πάγωναν» στη θέα των μαγισσών, φυσικά σημάδια ως αποδεικτικά στοιχεία) Οι καταδίκες των μάγων απελευθέρωναν τα θύματά τους: θεική επικύρωση της απονομής της δικαιοσύνης.

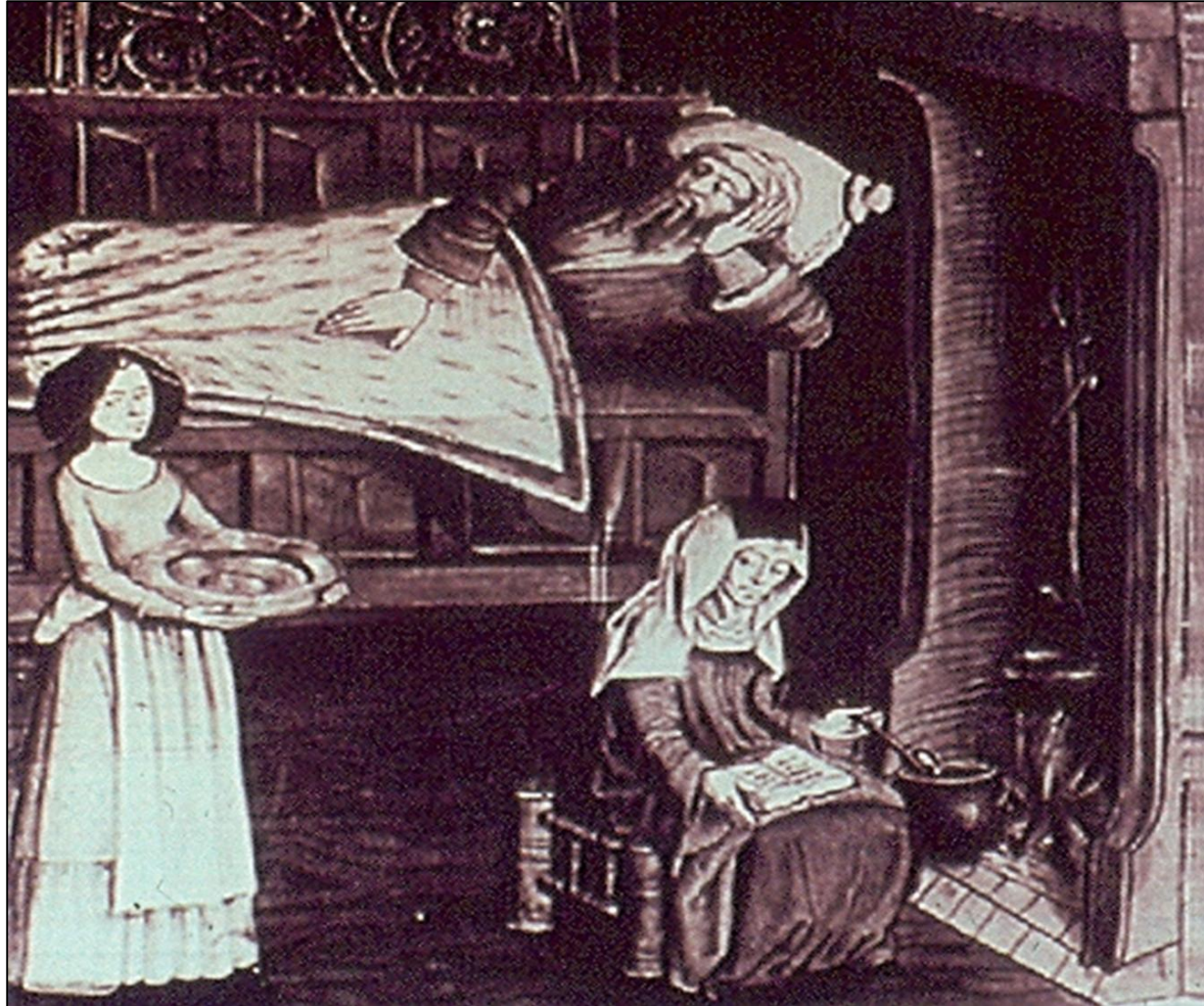
Η στάση των δικαστών: από ανοιχτή αποδοχή ως έντονος σκεπτικισμός

- Σκεπτικιστές δικαστές οδηγούν τους μάρτυρες να προχωρήσουν σε πειστικότερες καταθέσεις.
- Από τη δεκαετία του 1680, ο κοινωνικός και πολιτισμικός κατακερματισμός των αγγλικών κοινοτήτων αποξένωσε τους δικαστές από τις τοπικές κοινότητες.
- Έλλειψη κοινωνικής εγγύτητας, ανταγωνισμός περιοδευόντων βασιλικών κακουργιοδικείων με τοπικά δικαστήρια.

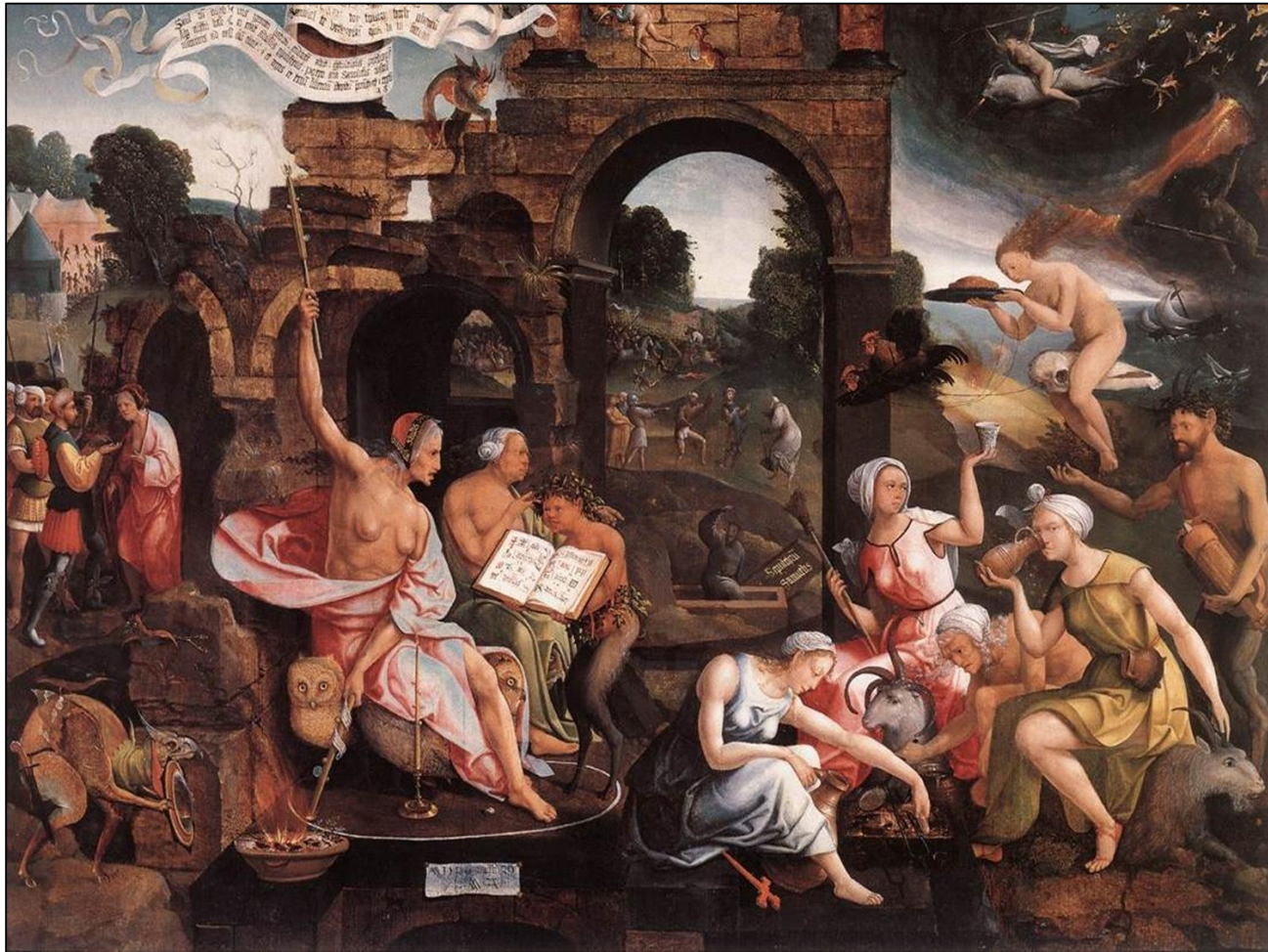

Εικόνα 9.

Εικόνα 10.

Εικόνα 11.

Εικόνα 12.

Εικόνα 13.

Εικόνα 14.

Εικόνα 15.

Εικόνα 16

Εικόνα 17.

Εικόνα 18.

Εικόνα 19.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη εδώ. <http://eclass.uoa.gr/courses/ARCH100>

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών 2014. Κώστας Γαγανάκης. «Μάθημα: ΙΙ19 Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία Β'. Ενότητα: Το κυνήγι μαγισσών στη Δύση, 1550-1750». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://opencourses.uoa.gr/courses/ARCH7>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: [Cadının trafik kazası böyle olur](http://resimarama.net/category/doga-ustu-varlik-resimleri/buyucu-ve-cadi-resimleri). Copyrighted.

<http://resimarama.net/category/doga-ustu-varlik-resimleri/buyucu-ve-cadi-resimleri>

Εικόνα 2: Copyrighted.

Εικόνα 3: [Vergrößern](http://www.zeitenblicke.de/2002/01/modestin/modestin.html). Martin Le Franc, Le Champion des Dames, Paris, Bibliothèque Nationale, fr. 12476, f. 105v.

<http://www.zeitenblicke.de/2002/01/modestin/modestin.html>

Εικόνα 4: Meeting of heretics. Miniature from the manuscript. XV. Copyrighted.

<http://www.inquisitionart.net/eng/sabbath01.htm>

Εικόνα 5: Copyrighted.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/4)

Εικόνα 6: Copyrighted.

Εικόνα 7: Copyrighted.

Εικόνα 8: Copyrighted.

Εικόνα 9: Copyrighted.

Εικόνα 10: Saul and the witch of Endor. Original title: Saul bij de heks van Endor. Public domain.

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Saul_and_the_Witch_of_Endor_by_Jacob_Cornelisz_van_Oostsanen.jpg

Εικόνα 11: Witch Riding Backwards On A Goat. Albrecht Durer. 1491.

http://www.ng.ru/energy/2010-11-09/9_pereosmysl.html

Εικόνα 12: Witches add ingredients to a cauldron Public domain.

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wetterzauber.jpeg>

Εικόνα 13: Copyrighted.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (3/4)

Εικόνα 14: Witch. <http://www.tech.org/~cleary/witch.html>

Εικόνα 15: Demonio. <http://www.fotoe.com/image/32023498>

Εικόνα 16: Witches.

<http://forums.gardenweb.com/forums/load/roundrobin/msg1006043112514.html>

Εικόνα 17: Matthew Hopkins, the Witchfinder General (d.1647). Copyrighted.

<http://www.gettyimages.com/detail/illustration/matthew-hopkins-the-witchfinder-general-stock-graphic/56258104>

Εικόνα 18: Examination of a Witch, 1853. Copyrighted.

<http://www.gettyimages.com/detail/illustration/examination-of-a-witch-1853-stock-graphic/97865474>

Εικόνα 19: Three Witches Burned Alive, pamphlet illustration (woodcut).

Copyrighted. <http://www.gettyimages.com/detail/illustration/three-witches-burned-alive-pamphlet-illustration-stock-graphic/71901930>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (4/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Πίνακες

